

KOLEDA (47) sb f

k- (45), c- (2).

-ę- (34), -en- (10), -e- (3).

o oraz a jasne.

sg N kolęda (19). ◇ G kolędy (5). ◇ A kolędę (7). ◇ I kolędą (4). ◇ L kolędzie (13). ◇ pl A kolędy (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Podarek z okazji Bożego Narodzenia lub Nowego Roku; *strena* Murm, Mymer¹, BartBydg, Mącz, Calep, Cn; *natalitium munus* Murm, BartBydg; *apophoretum* Mącz, Calep; *lautia, xenium* Mącz; *calendaliae, stips* Cn (19) : Strena, Das fo man eim tzum guten iar fchenckt, Kolendá, Natalitium munus, idem. Murm 11; Mymer¹ 8v; BartBydg 151; Strena, Kolędá/ dar á vpominek nowego látá. Mącz 420c, 512b; StrykKron 161; HEy Kolędá Pánowie: Widzę/ do káléty Zaden fye nie pomyka: wierę przez monéty Mnie ztąd [...] wywędrować przydzie PudlFr 7, 7; Calep 82a, 1010a.

Szeregi: »kolęda, (albo) nowe lato« [szyk 1 : 1] (2): BartBydg 151; Apophoretum, ἀποφόρητον, Dar który bywał dawan w fwiętá Sáturnufowe/ Xiężycá Grudniá/ Nowe lato/ álbo kolędá. Strena, idem. Mącz 12d.

»kolęda i upominek« (1): Gdy iey rodzice fláli kolędy/ y vpominki/ złoto ábo frebro: ręką fię fwoią nigdy niedotykała SkarŻyw 161.

Wyrażenia przymkowe: »za kolędę« (4): OrzQuin kt, A3v, A4; W tę nádzieię czym mogę tu fię popifuię/ Y tobie zá Kolędę Odmieńcá dáruię. Prot Av.

»po kolędzie« (1): Ktora [książka] ielczce przed pulrokiem zgotowána/ po Kolędzie Mścjwey Ofobie twey chętliwą ofiárą páść miała RybGęśli A2.

W przen (1) :

Szereg: »kolęda i nowe lato« (1): Toć ieft twoiá Ewángelia y dobra nowiná/ Kolędá/ y Nowe lato twoie/ Narodzie niezczelnego Iádámá SkarŻyw 1.

2. Datek lub danina kościelna składana w okresie Nowego Roku; *columbatio* Cn (9) : A damli dobrą kolendę Ze z nogámi wniebie będę. RejRozpr A3, B2, E2v marg; SeklWyzn d2v; kxiác fię ielczce groflá koledy vpomyna SeklKat Z2v; RejKup 14; miáło miłofiernych obietnic Páná fwoiego/ láią/ klná [...] / ty nędzne owieczki iego. Aby ielczce o iákíe wyftępki fumnienia grzelznego/ ále o fwe podátki/ o dzyefięciny/ o kolędy/ o fwiętopietrza/ y o ine wymyflly fwe. RejPos 338v.

Szereg: »stołowe albo kolęda« (2): NAd to rofkázuiemy/ żeby Stołowego álbo Kolędy [*columbatio* JanStat 189] Rektorowie kościelni niewyciągáli nápotym od fwych Páročianów poniewolnie. SarnStat 191, 191.

3. Wizyta duszpasterska składana parafianom w okresie Nowego Roku (6) : Y tegoć obyczaiu ftarego nieganym/ chodzić ras wrok wdom pafterzowy [lege: pasterzowi] wfelkiego parafiana fwego/ y fluchać á pytać kaźdego w domu/ [...] iefly to vmieią czo kuzbawieniu należy [...]. Iten czy zwyczaj koledy ielczce w papyeltwie trzimaią SeklKat Z2.

Zwrot: »chodzić, bieżeć, jeździć (jako) po kolędzie« (2 : 1 : 1): Potym bieży po kolendzie W kaźdym kącie dzwonić będzie RejRozpr E2v; RejWiz 59v, 68v, 181.

W przen (1) :

Zwrot: »po kolędzie chodzić« (4): Wiedząc że ia [*niemoc*] po kolędzye chodzę/ Mięfo ńtrawię y kości ogłodzę *BielKom* C7v.

a. [*Okres kościelny składania wizyt duszpasterskich*: do tey Kolędy napilniey/ dla rozmyślania Kolędy z niebá nam zeńłaney [...] Kościoł nas przez śwá Kolędę wiedzie; y przeto iá poczyna/ od łamego Náródnienia Páńłkiego: á kończy/ w dzień Oczyścienia Panny Máryey. *HerbNauka* N5v, N5v.]

4. Zwyczaj ludowy chodzenia z szopką i z przebierańcami (6) :

W porównaniach (3): *RejWiz* 16v, 60; tho niechay będzie nawiętfze kochánie twoie/ co naczęłciey fiádác w domku swoim/ á nie włóczyć fie po terminoch iáko z wilkiem po kolędzye. *RejPos* 306.

Fraza: *peryfr.* »nogi chodzą po kolędzie« = *zataczają się* (1): Tho też nieborak on dzbanarz [...] Obudziwfy fie więc fie tu ofkuba/ fukmánę vbłóconá zá rękaw zá łobá wlecze/ nogi mu chodzą po kolędzie *RejZwierc* 61.

Zwroty: *peryfr.* »biegać po kolędzie« = *zajmować się plotkami* (1): Nie dáyże iey próżnowác/ niechay ńzyie/ przędye/ Lepyey niż po vlicach byega po kolędzye. *RejWiz* 60v.

»po kolędzie chodzić, biegając« [*szyk zmienny*] (1 : 1): Będzie go iefzcze pełno po vlicach wńzędzye/ Włóczy fie iáko z wilkiem chodząc po kolędzye. *RejWiz* 16v, 60.

peryfr. »nosić po kolędzie« = *obgadywać* (1): Bo będziec fie zdáło iż cie wnet wńzyfczy chwalić y miłowác będą/ miedzy fie cie pociągác będą/ áno wierz mi iż cie thák będą nońić po kolędzie/ iż fie dłuogo nie obaczyłz czo fie s tobá dzieie. *RejZwierc* 25.

5. Pieśń związana tematycznie z okresem Bożego Narodzenia (7) :

a. *O tematyce świeckiej, adresowana do przyjmującego gospodarza* (4) : Zopytanie przed tą kolędą/ Ma byc wedle łtarego obyczáia. *LudWieś* A2; (*nagł*) Gołpodyniey Kolenda. (–) A ta pani flicźnie chodzi Nofi łukienkę od zieleni *LudWieś* A3v, A2, A2v.

b. *O tematyce religijnej, dotyczącej narodzenia Syna Bożego* (3) : (*nagł*) Kolędá. (–) DZieięć fie vrodziło/ y Syn nam ieft dány *GrabowSet* K, F3; *KochFrag* 29.

Synonimy: **1.** »nowe lato«; **2.** *kolumbacyja, stołowe.*